

NOVÁ SZP OD ROKU 2023 – NOVÉ PROBLÉMY PRO PRAXI

Jan KŘOVÁČEK

Česká zemědělská univerzita v Praze

Úvod

Původní SZP platila od 1.1.2015, její finální podoba nebyla jednoduchá a fungovalo přechodné období, původně měla platit do roku 2020, ale díky pomalejším bruselským aparátům a velké složitosti nové hodně zelené SZP platila nastavená pravidla až do konce roku 2022 a **od roku 2023 nás čeká opravdu nová zelenější, složitější, administrativně náročnější a hlavně ekonomicky méně příznivější SZP**, která zemědělcům jako celku spíše vyhovovat nebude, než by měli být spokojeni. Již nyní víme, že relativně uspokojeni by mohli být menší farmáři s výměrou do 150 ha. Pokud bude mít podnik rámcově 200 – 400 ha, tak by na tom mohl být stejně jako v tom uplynulém období a utrpí zejména větší podniky, družstva, akciovky, jejichž výměry jsou nejčastěji 1000 – 4000 ha, dá se říci hlavní dodavatelé surovin pro potravinářský průmysl a hlavní zaměstnavatelé v zemědělství. Nová SZP od roku 2023 by měla být asi spravedlivější, ale pravděpodobně bude po roce až po 2 letech situaci možné zanalyzovat a případně i trochu přehodnotit.

Bohužel v uplynulých letech jsme viděli to, že problém se začíná řešit zdravým selským rozumem, až když je krize opravdu vyhocená a když něco opravdu s prominutím „padá na hubu“, jiný přesnější výraz bohužel pro to nemáme. Příkladem mohou být záказы neonicotinoidů v rámci EU a bohužel až když lídři zemědělství v EU Francie a Německo uznají, že náhrada za zakázané účinné látky není, tak lze se k nim alespoň v omezené míře a na určité období navrátit, a to i

v zeleném Německu, Francii nebo Rakousku. Formou výjimek např. na moření osiva cukrovky v posledních 5ti letech 2019 – 2023 fungujeme v ČR, díky rozumnému přístupu ÚKZÚZ a MZe, pozitivní je vize i pro osev 2024. Obdobný postoj k tomuto problému měly i další státy – SK, RO, PL, AT, LT, HR a ES. Proti tomu naopak první 2 roky (2019, 2020) zelené Německo a Francie. Zdravý rozum bohužel nepanuje ve všech členských státech a tyto země pak trochu nepříznivě formují novou SZP. To se bohužel ještě umocňuje strachem českého úředníka, který pravidla pro jistotu ještě trochu přitvrdí a je z toho nové období SZP, pro zemědělce jistě kritičtější. Stížnosti nám nyní v této fázi již moc nepomohou, tak je třeba se s novou SZP poprat tak, aby naše ekonomická újma byla v porovnání s předchozím obdobím co nejmenší.

V budoucích letech nové SZP bude jistě možné udělat revizi a přehodnocení, zda se v nastavení dotací neudělala někde zásadní chyba (zejména u přerozdělení financí v citlivých komoditách a směřování ke komoditám, které se dostanou do krize). Pro toto budou důležité i nadále studie ÚZEI, sledování rentability jednotlivých komodit – rostlinné i živočišné výroby a diskotování vzniklých problémů v rámci Komoditních rad, Expertních skupin a dalších uskupení při MZe a na AK ČR, ZS ČR a ASZ. Jedině spolupráci opravdu všech hlavních nevládních organizací lze v něčem udělat posun!

Zásadní změny, které přijdou s rokem 2023

...je možné charakterizovat následujícími body:

- zůstává statut **aktivního zemědělce** – aktivním zemědělcem je automaticky ten, kdo v roce 2022 žádal o přímé platby do výše 5000 EUR (cca 125 tis. Kč) nebo žádal o VCS platbu na výměře min. 10 % ze své celkové výměry zemědělské půdy v LPIS nebo žádal AEKO, případně EZ, nebo měl intenzitu 0,3 VDJ/ha zemědělské půdy (v období 1.6. až 30.9.)
- pro statut aktivního zemědělce je pak možné i ve variantě 2 doložit příjmy nebo výnosy ze zemědělství za poslední účetně uzavřené období ve výši alespoň 30 % (doloženo zprávou auditora) a zároveň dotace tvoří max. 80 % na příjmech či výnosech ze zemědělství (opět poslední uzavřený rok)
- bude třeba dodržovat podmíněnost – DZES 1 až 9, základnímu popisu DZESů se budeme věnovat dále v textu
- sazba SAPS, která v roce 2022 činila 3.214/ha se mění na BISS platbu se sazbou přibližně 1.812,-/ha (72,48 EUR/ha a kurz 25,-/EUR) – základní platba pro udržitelnost, je ale vidět její výrazný pokles pro nové období SZP
- **CRISS – doplňková redistributivní platba**, platba na prvních 150 ha, platba, kvůli které byly dlouhé rozbroje mezi nevládními organizacemi a MZe, požadavky velkých nevládních organizací byly přibližně na polovinu její současné výše a více financí směřovat do BISS, ale realita je taková, jaká je a v nadcházejících letech se toto může dále vyhodnocovat. Výše je aktuálně stanovena na 3.848,-/ha (153,90 EUR/ha a kurz 25,-/EUR).

- **celofaremní EKOpłatba, jako obdoba greeningu** – 1.637,-/ha (65,47 EUR/ha, kurz 25,-/EUR), je to platba na veškerou výměru v podniku, splnit greeningové postupy, které budou více environmentální a jsou součástí podmíněnosti (DZESů)
- pro EKOpaltbu, EKOSchémata – nově podnik nad 150 ha by měl pěstovat min. 4 plodiny (doposud postačovaly 3 plodiny v rámci osevního postupu), **ozim a jařina je bráno jako jedna plodina!!!**, jedné hlavní plodiny lze max. 75 % plochy v podniku, 3 hlavní plodiny by měly tvořit max. 95 % plochy v podniku, zbytek připadá na úhor, krajinné prvky, meziplodiny atd., navíc je třeba zajistit přísun organické hmoty do půdy na ploše min. 35 % z orné půdy v rámci hospodářského roku od 1.7. do 30.6., jsou nastaveny přepočtové koeficienty pro jednotlivé postupy a do 31. července roku podání JŽ se zpracuje výpočet pro vyhodnocení udržitelnosti hospodaření s organickou hmotou, bude třeba vytvořit ochranné pásy kolem vodních toků v šíři cca min.

- 6 m dovnitř do DPB (platí pro vzdálenost pole od vody do 6 m) – osít nejlépe travní směsí
- pro základní stupeň EKOpłatby tedy bude nutné vyčlenit 5 % neprodukcčních ploch – tvořeno úhorem (zelený úhor, nektarodárný úhor), krajinnými prvky, ochrannými pásy podél vodních toků vč. pásů v DZES 8, a kombinací všeho uvedeného
- pro prémiovou EKOpłatbu se bude jednat již o hranici 7 %, ale platba by šla zřejmě jen na ty plochy dotčené opatřeními prémiové EKO platby, ne na celou výměru podniku, toto je třeba ještě prověřit a následně zkusit namodelovat vždy pro konkrétní podnik
- bude možná i **podpora precizního zemědělství** – ale prozatím je platba tak nízká, že by nezaplatila ani vynaložené vstupy do techniky pro precizní zemědělství, zřejmě využijí jen podniky, které takto už nějaký rok hospodáří, sazba cca 1.085,-/ha (43,40 EUR/ha, kurz 25/EUR)

DZESy

I nadále budou platit obdobná pravidla jako doposud, byli jsme zvyklí na GAECy a na samostatná pravidla pro erozi, nyní je vše základní otázkou podmíněnosti.

- DZES 1 – zachovat poměr TTP k orné půdě v podniku
- DZES 2 – ochrana mokřadů a rašelinišť
- DZES 3 – nevypalovat strniště na orné půdě
- DZES 4 – ochranné pásy kolem vodních toků, pravidla EKOpłatby naplňují tento standard
- DZES 5 - obhospodařování s cílem snížit riziko degradace půdy a eroze, platí pravidla SEO a MEO, co doposud, ale je značná hrozba změn od roku 2024 – na odvrácení katastrofy a nemožnosti pěstovat širokořádkové plodiny se bude v roce 2023 intenzívně pracovat
- DZES 6 - minimální pokryv půdy, aby se zabránilo holé půdě v kritickém nejcitlivějším období, a to od sklizně hlavní plodiny do 31. října, zajistit v tomto období pokryv minimálně 80 % plochy orné půdy v podniku – je pro to stanoveno několik postupů, např. založení porostu ozimu nebo víceleté pícniny. Zde byla otázkou zejména orba, zda se smí, či ne. Odpověď je, že do konce října ji lze provést, ale zasít ozim. Dále bude možno bez

- omezení (to znamená víc jak 20 % plochy) orat od začátku listopadu, třeba k jařině (např. ječmenu, cukrovce...), protože pokryv musí být do konce října (do konce nejcitlivějšího období), pak se toto již nekontroluje. Jde to sice proti správné zemědělské praxi mít nejlépe do konce října zoráno pro jařiny, ale alespoň to nezakazuje orbu v listopadu pro jařiny, případně pak zimní orbu v prosinci za přímrazků
- DZES 7 – střídání plodin na orné půdě – na minimálně 40 % plochy v podniku je třeba střídát plodiny dle osevního postupu, tudíž není např. zákaz pěstovat pšenici po pšenici, ale alespoň jednou za 3 roky na půdním bloku změnit plodinu (př. 3 roky pšenice a pak řepka či cukrovka nebo ječmen), pšenice jarní a ozimá je jedna plodina, to samé ječmen jarní a ozimý! Pokud se použije meziplodina např. mezi dvěma pšenicemi, je tento standard 7 splněn, navíc max. plocha 1 plodiny 30 ha, v SEO 10 ha
- DZES 8 – orná půda v neprodukcční ploše, min. 4 %
- DZES 9 – neorat environmentálně citlivé TTP

Tabulka č. 1 – Příklad, jak lze plnit DZESy a EKOpłatby

Podmíněnost DZES 8 (neprodukční plochy)	Varianta 1 DZES 8 Celkem 4 %	Varianta 2 DZES 8 Celkem 7 %	
	4 % krajinné prvky, úhor s porostem ochranné pásy	3 % krajinné prvky, úhor s porostem ochranné pásy	4 % meziplodiy plodiny vázajících dusík
Celofaremní Ekopatba základní (neprodukční plochy)	Varianta 1 EKPL ZÁ Celkem 5 %	Varianta 2 EKPL ZÁ Celkem 8 % (9 %)	
	5 % krajinné prvky, úhor s porostem ochranné pásy	3 % krajinné prvky, úhor s porostem ochranné pásy	5 % (6 %) meziplodiy plodiny vázajících dusík
Celofaremní Ekopatba prémiová (neprodukční plochy)	Varianta EKPL PR Celkem 7 % krajinné prvky, úhor s porostem ochranné pásy		

Graf. č. 1 – Porovnání výše dotací ve starém období (r. 2022) a v nové SZP od r. 2023

* hranice pro nižší dotace v roce 2023 jako celku pro zemědělský podnik než v roce 2022 je viditelná na úrovni výměry nad cca 200 ha, pokud uvažujeme jen BISS + CRISS a nad cca 400 ha, pokud uvažujeme využití BISS + CRISS + EKOpłatba základní model

Kontaktní adresa

Ing. Jan Křováček, Ph.D., ČZU v Praze, KARP, krovacek@af.czu.cz